

POBLACIÓ MUNDIAL

Evolució i dinàmiques demogràfiques

INS CUBELLES
GEOGRAFIA 2on BATXILLERAT

Llistat d'activitats

- Temas de debate: los límites demográficos. La Vanguardia 13/12/09.
- Hans Roslig. <http://www.ted.com/talks/view/id/912>

- Model de transició demogràfica
- Malthusianisme
- Mapa de l'envelliment de la població al món 2003.
- Mapa de la mortalitat infantil al món 1998

TEMAS DE DEBATE

Los límites demográficos

¿Cuáles son los límites del crecimiento demográfico? ¿Cuántos seres humanos cabemos en la Tierra para que los recursos de este planeta alcancen a todos? ¿Se mantendrá el crecimiento demográfico o, como ya sucede en muchos países, se aproximará cada vez más a 0? Los nuevos estudios demográficos se plantean estas cuestiones clave sin tener una respuesta exacta.

ANÁLISIS **Juan Díez Nicolás**

El futuro de la población

El crecimiento de la población del planeta ha sido muy lento durante la mayor parte de la historia de la humanidad. Solamente en los últimos 200 años puede decirse que ha sido crecientemente acelerado, pero muy descompensado en cuanto a su distribución por continentes.

Algunas cifras ayudan a comprenderlo. Se estima que la población del mundo al comienzo de nuestra era, hace 2009 años, era aproximadamente de 250 millones. Aunque la natalidad era muy alta, la mortalidad era con frecuencia aún más alta, por lo que el crecimiento fue tan lento que esa población tardó aproximadamente 1.650 años en duplicarse y llegar a 500 millones. Pero los avances tecnológicos en la producción de alimentos y en los transportes y comunicaciones fueron poco a poco reduciendo la mortalidad, y permitiendo un crecimiento más acelerado.

En solamente 200 años la población del mundo se volvió a duplicar, y llegó a los 1.000 millones aproximadamente en 1850. Y se volvió a duplicar en tan sólo 100 años, de manera que en 1950 la población del mundo ya era de 2.000 millones de habitantes. Desde entonces para acá, en sólo unos 50 años la población del mundo se ha más que triplicado, pues en el año 2000 superaba los 6.000 millones de personas. Además, se ha observado que el crecimiento en los países desarrollados, especialmente en toda Europa, desde Portugal hasta la Federación Rusa, se ha aproximado a 0, e incluso en algunos países es negativo (la población disminuye en lugar de crecer), una situación que se ha compensado admitiendo inmigrantes de los países menos desarrollados, que además tienen un crecimiento todavía muy alto, debido a su alta natalidad.

Ese es el caso también de España desde los años ochenta del siglo XX. La diferencia en el ritmo de crecimiento de unos y otros países se pone de manifiesto cuando se observa que, en la década de los años sesenta, un tercio de la población mundial residía en países desarrollados, y dos tercios en los menos desarrollados. Actualmente, solamente uno de cada cinco habitantes en el mundo vive en países desarrollados, y cuatro de cada cinco viven en países menos desarrollados.

En la actualidad, por tanto, los países desarrollados, como España, tienen una mortalidad muy ba-

El futuro más probable es que todos los países lleguen a lo largo de este siglo XXI a un crecimiento demográfico próximo a 0

ja y una natalidad también muy baja, con un crecimiento natural casi 0 o incluso negativo, y una población envejecida (un 20% de la población tiene más de 65 años, otro 20% tiene menos de 15 años, y el 60% entre 15 y 64 años) que envejecerá aún más en las próximas décadas. Los países menos desarrollados han reducido su mortalidad y su natalidad, pero todavía les queda un camino por recorrer en ambos casos, su crecimiento demográfico es todavía muy alto, y su población todavía muy joven (aproximadamente entre un 30%-40% tienen menos de 15 años, y menos de un 10% tienen más de 65 años, si bien estas poblaciones están en-

JOSEP PULIDO

PARA SABER MÁS PUBLICACIONES

ONU, Población, medio ambiente y desarrollo, Informe conciso. Nueva York, 2001

United Nations: World population prospects. The 2008 revision. Nueva York. 2009

La explosión demográfica. El principal problema ecológico. P. Ehrlich y A. Ehrlich. Salvat Ed. Barcelona, 1994

Las diferentes formas de actividad a lo largo de la vida y las relaciones entre generaciones. J. Díez Nicolás: en Carmen Díaz Gómez (coord.), Seminario Internacional sobre 'La contribución de las personas mayores al desarrollo económico y social'. 2006

WEBS

www.ine.es/ Instituto Nacional de Estadística

www.prb.org/ Population Reference Bureau

www.un.org/esa/population/unpop.htm UN Population Division

epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/ Eurostat

LA CLAVE **Arlinda García Coll**

La clave es la socioeconomía

Los intentos por establecer el umbral máximo de población que el planeta Tierra puede albergar configuran un debate que se remonta hasta el siglo XVII y que relaciona tres temas apasionantes que son clave para confeccionar escenarios de futuro. Se trata, en primer lugar, del crecimiento de la población mundial y las previsiones de su evolución. En segundo lugar, del nivel de bienestar de la población del mundo y de su desarrollo económico y productivo, que comprometen la demanda y consumo de recursos y el nivel de degradación al que dan lugar las actividades humanas. Y, en tercer lugar, de incorporar la confianza de la capacidad del ser humano de paliar el

Si países ricos y pobres avanzan hacia una economía sostenible, el umbral máximo poblacional se ampliará

impacto destructivo de su acción cotidiana con los avances científicos y tecnológicos.

Sobre la población límite del planeta existen propuestas de todo tipo. Trabajos recientes colocan el máximo poblacional entre los 7.700 y los 14.000 millones de habitantes. Hoy, según la ONU, la población mundial es de 6.800 millones de habitantes y, según sus previsiones, estará entre 8.000 y 10.500 millones en el 2050. Es difícil ofrecer una cifra concreta si, antes, no conocemos las respuestas a otros interrogantes que permitan aproximarnos a la demanda de energía, alimentos o agua, o a la degradación medioambiental generada. Estos cálculos necesitan de una base demográfica, pero, sobre todo, de una ponderación de la población según la situación socioeconómica de cada país. De ahí arranca el cuestionamiento actual de los límites demográficos, pues estamos en un escenario de cambio. Por un lado, es fundamental saber cómo se producirá el desarrollo de los países con economías menos avanzadas y el modelo de progreso social y económico que estas sociedades –casi un 82% de la población mundial– adoptarán. Por otro, queda pendiente fijar el nivel de éxito que alcancen los esfuerzos de los países desarrollados por reconducir su agresivo modelo de consumo y contaminación, pues si bien este conjunto reúne poco más del 18% de la población mundial, es uno de los máximos responsables del impacto medioambiental más nocivo. Si ambas sociedades avanzan hacia economías sostenibles, el umbral máximo de la población mundial se ampliará, lo que daría razón a las expectativas más al alza que se manejan hoy por hoy. Si ambas iniciativas fracasan, el máximo poblacional se acercaría a los valores más moderados entre los propuestos por los investigadores. El futuro de este debate está aún por definir y la clave no es tanto demográfica como socioeconómica.

A. GARCÍA COLL, profesora de Geografía Humana, facultad de Geografía e Historia de la UB

Els límits demogràfics

Diez Nicolas: la clau està al creixement i les seves previsions

- Fa una **descripció de l'evolució de la població mundial** en els darrers 200 cents anys (temps que ha trigat la transició demogràfica a Europa Occidental i Central).
- Aquest **creixement** tan fort dels darrers 50 anys s'ha **concentrat** als països menys avançats i d'aquesta manera el repartiment de la població mundial ha passat de ser d'1 habitant de país ric per 3 de països menys avançats als anys 60's del segle XX fins a 1 a 5.
- Fa una previsió basada en dos futurs escenaris: -**previsió de creixement alt**. Al 2050, 12.000 milions d'habitants -**previsió de creixement baix**. estabilització de la natalitat —
- La seva previsió doncs, és que **tots els països a llarg del segle XXI s'aniran acostant a un creixement de 0** i d'aquesta manera, els **moviments migratoris per a reequilibrar les diferències de creixement es reduiran dràsticament**.

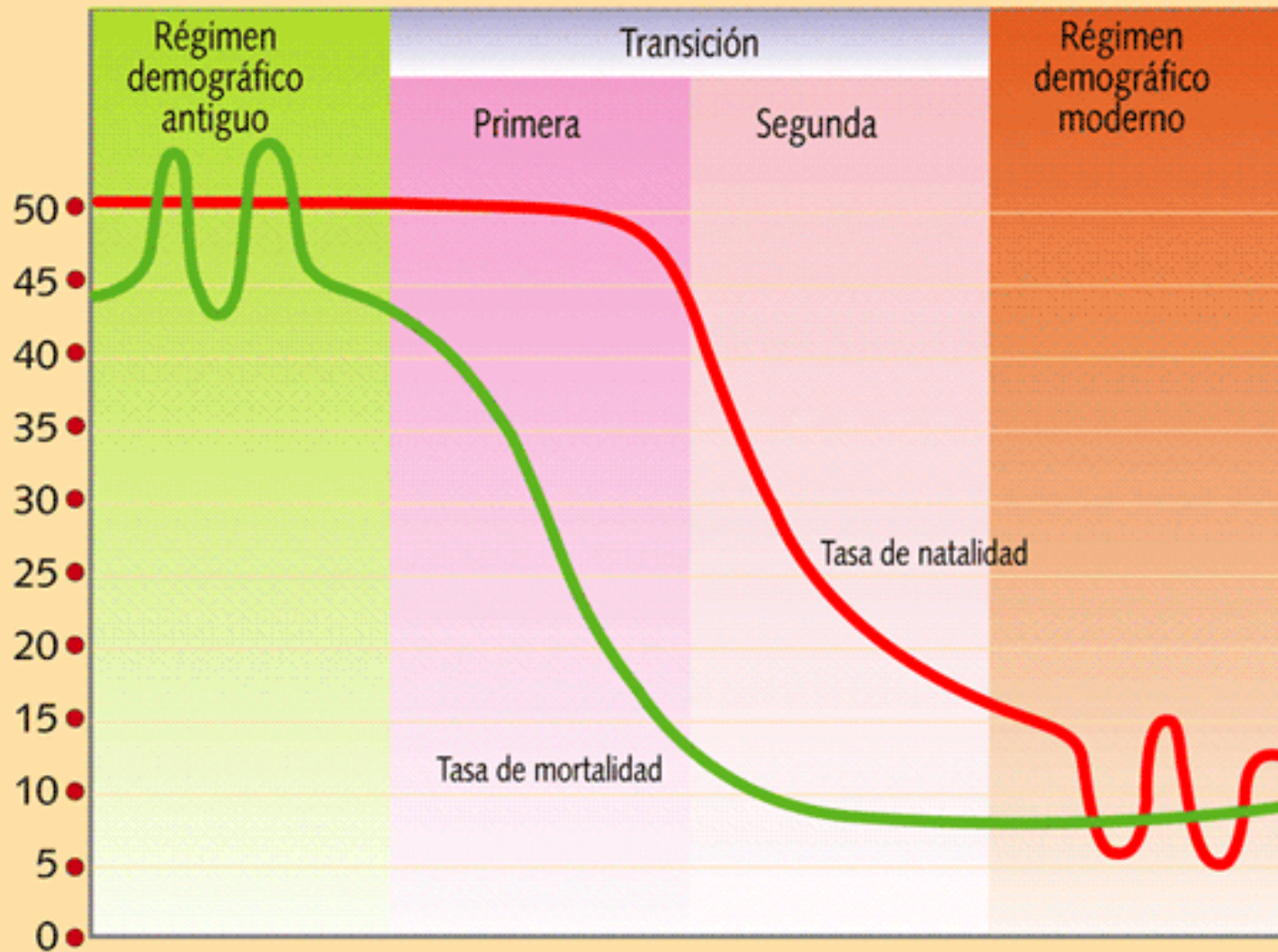
Els límits demogràfics

García Coll: la clau està a la socioeconomia

1. Per a conèixer quin és el sostre de creixement de la població mundial cal comptar amb les següents claus:
 - **Dades de creixement demogràfic i previsions.**
 - **El nivell de benestar i el desenvolupament econòmic i productiu**
 - **Les solucions científiques i tecnològiques** es trobaran a mesura que vagin mancants recursos, és a dir, com ens anirem adaptant a les diferents mancances que es vagin produint fruit de la seva explotació.
2. D'aquesta manera, aquest càlcul vindrà a estar determinat per
 - el model de progrés social i econòmic que adoptaran les economies menys avançades (82% de la població mundial) –
 - les correccions que es facin als països més avançats per a reconduir els seu agressiu model de consum i producció
3. **El llindar del límit de la població mundial s'ampliarà en la mesura que aquests dos models vagin cap a economies més sostenibles.**

Modelo de transición demográfica

(En ‰)

TRANSICIÓ DEMOGRÀFICA

Nom de la fase i característiques	Natalitat	Mortalitat	Creixement	Piràmide
Fase I <u>Fase de règim demogràfic antic o preindustrial</u> Neolític fins a Revolució Industrial Economia predominantment agrària i dependència del treball físic Equilibri precari entre població i recursos	Elevada despesa humana amb molt naixements. L'elevada fecunditat assegura la continuïtat de la població: 5 fills per dona Alt valor econòmic dels fills	Factor decisiu Elevada i molt variable produïda per les epidèmies, les males collites Esperança de vida baixa (35 anys) Elevada mortalitat infantil	Fases de creixement lleu amb fases de decreixement	Expansiva –estable POBLACIÓ D'ESPANYA EL 1887
Fase II <u>Fase de creixement demogràfic</u> Progressos en l'agrícola Difusió de l'ús del sabó Vestits de cotó	Elevada	Va començar a baixar de forma continuada gràcies a la millora de l'alimentació i en la higiene	Explosió demogràfica Creixement que en el cas d'Espanya es va veure interromput per la Guerra civil	Estable POBLACIÓ D'ESPANYA EL 1970
Fase III <u>Fase d'ajustament demogràfic</u> Els fills/es deixen de ser necessaris per a l'economia familiar Escolarització obligatòria Sanitat pública Potabilització d'aigües i construcció de clavegueram	Descens de la natalitat pel descens de la fecunditat (avanços tecnològics del cautxú que permeteren la construcció d'anticonceptius i augment del nombre de fills supervivents)	Va arribar a uns nivells molt baixos gràcies a millores importants en medicina (vacunes, penicilina, ...) Mortalitat infantil molt baixa	El creixement es comença a moderar	Estable POBLACIÓ D'ESPANYA EL 1980

Fase IV <u>Nou règim demogràfic</u> Avanços importants en la medicina	Fenomen passatger del baby boom.	Elevada esperança de vida (superior als 75 anys)	Creixement lleu i fins i tot decreixement Envelliment de la població	Estable-regressiva POBLACIÓ D'ESPANYA EL 1995
--	-------------------------------------	---	---	--

- El comportament de la població com a conseqüència del desenvolupament econòmic.
- Aquest model és una generalització o síntesi de base històrica, derivada de l'experiència dels països que primer van conèixer la industrialització, el creixement econòmic modern i els grans canvis demogràfics (Arango, 1995).

MALTHUSIANISME

Thomas Malthus l'any 1798 publicà el seu famós "Assaig sobre la població" on exposà el principi segons el qual:

- la població humana estava abocada a la pobresa i l'extinció.
- Les seves prediccions es basaven en la idea que la població creix en progressió geomètrica (això és a un ritme d'1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, etc.) mentre que els recursos alimentaris ho fan en progressió aritmètica (és a dir, a un ritme d'1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, etc.).^[1]
- D'acord amb això, Malthus considerava que arribaria un moment en què la població no trobaria recursos suficients per a subsistir ja que aquests, a més a més, són limitats raó per la qual, quan s'haguessin esgotat, la vida humana desapareixeria (catàstrofe maltusiana).

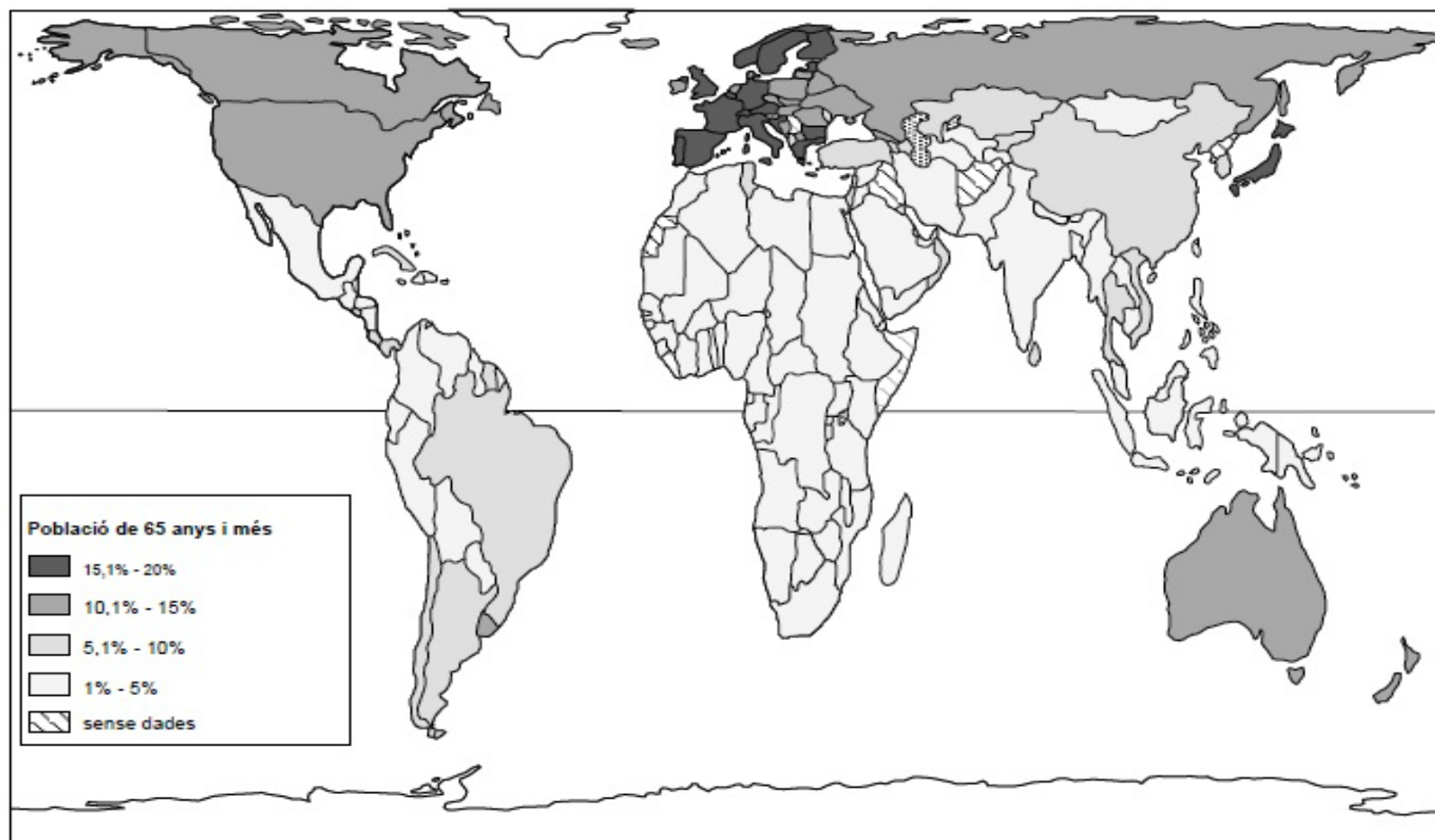
Segons Malthus aquesta tendència només es podia evitar si confluien dues circumstàncies:

- D'una banda que les taxes de mortalitat, que històricament i per aquell temps eren molt altes, no invertissin la tendència i continuessin sent altes. A això hi podien contribuir molts factors com ara la perpetuació de la misèria entre les classes populars, les elevades taxes de mortalitat infantil, les guerres, les epidèmies que periòdicament assotaven la població...
- De l'altra, que les taxes de natalitat experimentessin un sobtat descens fruit de la contracepció i de la contenció moral amb la consegüent abstinència.

Val la pena observar que Malthus considerava que aquestes mesures correctores havien de recaure exclusivament en la població pobra per dues raons:

- perquè aplegava la immensa majoria de la població total i
- perquè era la responsable de l'excés demogràfic en ser la que engendrava més fills.
- El resultat de tot plegat fou que la legislació inspirada per les teories maltusianes degradà, encara més, les ja migrades condicions de vida dels pobres d'Anglaterra.

L'ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ

Informe sobre el desarrollo humano 2003, PNUD

L'envelliment de la població: causes

Les poblacions dels països industrialitzats estan envellides per:

- ✓ L'allargament de l'esperança de vida
 - Accés a l'assistència sanitària i als medicaments
 - Millores en la medicina
- ✓ Baixada de la natalitat
 - Descens de la fecunditat
 - Descens en el nombre de dones en edat fèrtil
 - Augment de l'edat de la mare en tenir el primer fill/a.

L'envelliment de la població: conseqüències

1. Demogràfiques

- Creixement proper al 0%
- Descens continu de la natalitat
- Necessitat d'afavorir la immigració legal

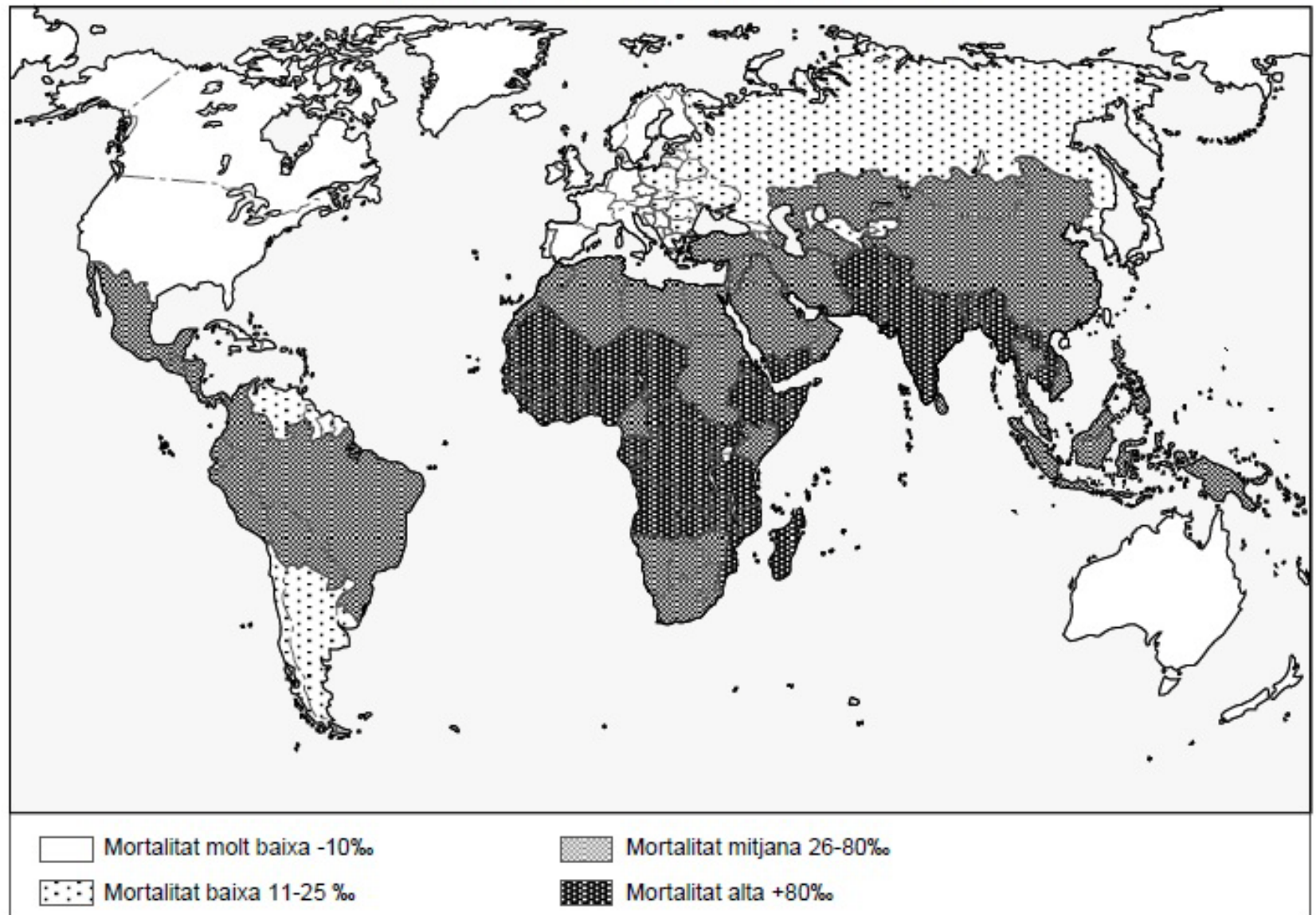
2. Socials

- Major demanda de serveis destinats a la tercera edat

3. Econòmiques

- Increment en el nombre de persones amb dret a pensió de jubilació
- Disminució de la població jove en edat de treballar.

LA MORTALITAT INFANTIL AL MÓN, 1998

La mortalitat infantil al món, 1998

- Principals factors que influeixen en la mortalitat infantil:
 - La salut de la mare
 - L'assistència mèdica a la mare durant l'embaràs
 - L'assistència mèdica a la mare durant el part
 - L'assistència mèdica que rep el nadó.
 - L'accés a l'aigua potable
 - Disposar d'una higiene adequada en general
 - La nutrició del nadó

